

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

LD./ riksåklagaren ang. mord

(Hovrätten för Västra Sveriges dom den 6 februari 2018 i mål B 5367-17)

Riksåklagaren har förelagts att skyndsamt svara skriftligen på överklagandet.

Jag vill anföra följande

Inställning

Jag bestrider ändring av hovrättens dom. Jag avstyrker prövningstillstånd.

Bakgrund

LD har dömts för mord. Hovrätten har bestämt påföljden till fängelse på livstid.

Enligt det åtal som ligger till grund för hovrättens dom har LD den 21 maj 2017 uppsåtligen berövat målsäganden livet genom att tilldela henne ett flertal hugg i huvudet med en yxa. Målsäganden har genom våldet tillfogats omfattande skador på hjärnan, till följd varav hon avlidit.

Hovrätten har, utöver brottets straffvärde, med stöd av 29 kap. 4 § brottsbalken beaktat att LD den 10 oktober 2001 av en grekisk domstol dömts för mord m.m. till fängelse i 15 år och 9 månader. Mordet begicks i augusti 1999 när LD var 18 år gammal.

En ledamot i hovrätten var skiljaktig och ville bestämmas påföljden till fängelse i 18 år. Enligt den skiljaktiga ledamoten bör, mot bakgrund av att det förflutit förhållandevis lång tid mellan brotten samt då LD var 18 år vid tiden för gärningen i Grekland, återfallet inte tillmätas avgörande betydelse för frågan huruvida straffet ska bestämmas till livstid.

Överklagandet till Högsta domstolen

LD yrkar att han ska dömas till ett tidsbestämt fängelsestraff.

Han gör gällande att det finns prejudikatintresse i frågan om tillämpningen av 29 kap. 4 § brottsbalken när påföljden för mord ska bestämmas. Enligt honom bör därvid beaktas att han var 18 år när han begick mordet i Grekland, att det förflutit ca 19 år sedan gärningen i Grekland samt att det var 10 år sedan han blev villkorligt frigiven från fängelsestraffet i Grekland och att han under denna tid levtt skötsamt.

Grunderna för min inställning

Straff ska, med beaktande av intresset av en enhetlig rättstillämpning, bestämmas inom ramen för den tillämpliga straffskalan efter brottets eller den samlade brottslighetens straffvärde (29 kap. 1 § första stycket brottsbalken).

Vid bedömningen av straffvärdet ska beaktas den skada, kränkning eller fara som gärningen inneburit, vad den tilltalade insett eller borde ha insett om detta samt de avsikter eller motiv som han eller hon haft (29 kap. 1 § andra stycket brottsbalken).

Bestämmelserna i 29 kap. 1 § brottsbalken kompletteras av reglerna i 2 och 3 §§, enligt vilka vissa försvårande och förmildrande omständigheter ska beaktas vid bedömningen. Som försvårande omständigheter ska därvid beaktas om den tilltalade visat stor hänsynslöshet och/eller om den tilltalade utnyttjat någon annans skyddslösa ställning eller svårigheter att värja sig (29 kap. 2 § 2 och 3 brottsbalken).

Enligt 29 kap. 4 § brottsbalken ska rätten vid straffmätningen, utöver brottets straffvärde, i skärpande riktning ta hänsyn till om den tilltalade tidigare har gjort sig skyldig till brott, om inte förhållandet har beaktats genom påföljdsvalet eller i tillräcklig utsträckning genom förverkande av villkorligt medgiven frihet. Vid denna bedömning ska särskilt beaktas vilken omfattning den tidigare brottsligheten haft, vilken tid som förflutit mellan brotten samt om den tidigare och den nya brottsligheten är likartade eller brottsligheten i båda fallen är särskilt allvarlig.

Bestämmelsen infördes i samband med påföljdsbestämningsreformen den 1 januari 1989 (se prop. 1987/88:120). Sin nuvarande lydelse fick den genom lagstiftning som trädde i kraft den 1 juli 2010 (se prop. 2009/10:147). Vid 2010 års lagändring infogades i texten till 29 kap. 4 § brottsbalken ett påpekande om att tidigare brottslighet ska beaktas ”i skärpande riktning”. Enligt regeringen (prop. 2009/10:147, s. 33) är det angeläget att regleringen om återfallets betydelse ges ett genomslag, och ett tydligt sådant, i domstolarnas praxis. I NJA 2012 s. 79 (p. 26) har Högsta domstolen emellertid uttalat att den nya lagstiftningen får så förstås, att vad som sades i samband med 1989 års påföljdsbestämningsreform i huvudsak fortfarande gäller.

Av 3 kap. 1 § brottsbalken följer att den som berövar annan livet, döms för *mord* till fängelse på viss tid, lägst tio och högst arton år, eller, om omständigheterna är försvårande, på livstid. Bestämmelsen om mord ändrades senast den 1 juli 2014 (SFS 2014:274).

Högsta domstolen har i NJA 2016 s. 3 förklarat att 2014 års lagstiftning dock inte har förändrat det rättsläge som gällde tidigare (se NJA 2013 s. 379). Enligt detta rättsläge är utgångspunkten vid bestämmande av påföljden för mord fängelse i 14 år. Vidare att straffet normalt ska bestämmas till fängelse i tolv år då omständigheterna sammantagna i någon mån talar för ett lägre straff och tio

år när det kan sägas att omständigheterna är förmildrande. För att straffet ska bestämmas till fängelse i sexton år krävs att omständigheterna sammantagna tydligt talar för ett högre straff medan fängelse i arton år ska tillämpas endast i de fall då omständigheterna är mycket försvårande, samtidigt som de inte var av sådant slag att livstids fängelse bör dömas ut. Livstidsstraff ska tillämpas endast i de undantagsfall då ett tidsbestämt fängelsestraff på arton år inte är tillräckligt, t.ex. då gärningsmannen har mördat fler än en person eller då omständigheterna annars är synnerligen försvårande.

Min bedömning

Hovrätten har i sina domskäl beträffande påföljden uttalat bl.a. följande (domen s. 4 f.).

I detta fall finns ett flertal försvårande omständigheter. Brottet har riktats mot en ung, 21 år gammal, närstående som närmast var att betrakta som LDs styvdotter.

Dessutom begicks brottet i [målsägandens] hem. I ett angränsade rum befann sig hennes mor och syster som i direkt anslutning till gärningen fann henne kraftigt blödande på köksgolvet. Överfallet skedde provocerat och LD hade all möjlighet att besinna sig innan han genomförde detta. Angreppet måste ha varit överraskande för [målsäganden], som vid tillfället satt och åt vid köksbordet. Möjligheterna för den fysiskt underlägsna [målsäganden] att försvara sig mot angreppet var därmed ytterst begränsade.

Våldsanvändningen var mycket brutal och LD visade genom sitt handlande en stor hänsynslöshet. Han begick gärningen, som bär en tydlig prägel av avrättning, med avsiktssuppsåt.

Några förmildrande omständigheter föreligger inte i detta fall.

Vid straffmätningen ska rätten, utöver brottets straffvärde, i skärpande riktning ta hänsyn till om den tilltalade tidigare gjort sig skyldig till brott, om inte förhållandet beaktas genom påföljdsvalet eller i tillräcklig utsträckning genom förverkande av villkorligt medgiven frihet. Vid denna bedömning ska särskilt beaktas vilken omfattning den tidigare brottsligheten haft, vilken tid som förflutit mellan brotten samt om den tidigare och den nya brottsligheten är likartade eller brottsligheten i båda fallen är särskilt allvarlig (se 29 kap. 4 § brottsbalken).

I förarbetena anges att straffskärpning bör ske bl.a. vid återfall i synnerligen allvarlig brottslighet samt att fängelse på livstid för mord kan väljas exempelvis när den tilltalade tidigare har dömts för särskilt allvarlig brottslighet (se prop. 1987/88:120 s. 58 och 2008/09:118 s. 43). Beträffande sistnämnda situation kan från doktrinen nämnas följande exempel. Om den, som tidigare har dömts för mord till fängelse i 14 år, efter frigivningen som normalt sker efter nio år och fyra månader, på nytt gör sig skyldig till ett

sådant brott så talar detta för att straffet nästa gång blir klart längre, möjligen också fängelse på livstid, fastän det nya brottet i sig är sådant att straffvärdet inte överstiger fängelse i 14 år (se Borgeke och Heidenborg, Att bestämma påföljd för brott, 3 uppl. 2016, s. 213 f.).

Åklagaren har i hovrätten gett in en dom från Grekland. Av domen och registerutdrag framgår att LD den 10 oktober 2001 dömdes för mord m.m. till fängelse i 15 år och 9 månader. Mordet begicks i augusti 1999 när LD var 18 år gammal.

Den tid som förflutit mellan mordet är, mot bakgrund av det utdömda fängelsestraffets längd och brottslighetens allvar, inte så lång att återfallet saknar betydelse vid straffmätningen. Inte heller den omständigheten att LD var 18 år vid det tidigare begångna mordet talar emot en tillämpning av 29 kap. 4 § brottsbalken.

Till skillnad från tingsrätten anser alltså hovrätten att det förhållandet att LD har återfallit i mord bör beaktas i skärpande riktning vid straffmätningen. Av betydelse är att det är fråga om såväl synnerligen allvarlig som likartad brottslighet samt att återfallet inte beaktas genom påföljdsvalet eller genom förverkande av villkorligt medgiven frihet.

De nu redovisade omständigheterna är sammantagna sådana att påföljden bör bestämmas till fängelse på livstid.

För egen del instämmer jag i hovrättens bedömning. Jag vill därvid särskilt framhålla att mordet i Grekland (se hovrättens aktbilaga 21), på samma sätt som det nu aktuella mordet, begåtts oprovocerat och att LD med direkt uppsåt att döda angrep offret med upprepade knivhugg mot vänstra sidan av bröstkorgen när denne låg och sov.

Hovrättens dom bör enligt min uppfattning fastställas.

Prövningstillstånd

Av 54 kap. 10 § rättegångsbalken följer att prövningstillstånd får meddelas endast om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens) eller om det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att domvilla förekommit eller att målets utgång i hovrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag (extraordinär dispens).

För prejudikatdispens krävs att ett avgörande av Högsta domstolen får generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar.

Enligt uppgift från Åklagarmyndighetens utvecklingscentrum i Göteborg (som ansvarar för allvarliga våldsbrott) och Stockholm (som ansvarar för

påföljdsfrågor) har de vid studier av underrättspraxis eller vid kontakt med operativa åklagare inte uppfattat att det finns något prejudikatintresse i fråga om tillämpningen av 29 kap. 4 § brottsbalken.

Därtill kommer att, efter Högsta domstolens avgörande NJA 2016 s. 3, straffet för mord återigen varit föremål för utredning (Ju2016/07750/LP). En särskild utredare har därvid föreslagit att livstids fängelse pekas ut som normalstraff för mord. Först om omständigheterna inte påkallar ett livstidsstraff ska det vara möjligt att välja ett tidsbestämt straff. Enligt utredaren kan det förutses att en majoritet av de personer som döms till fängelse för mord kommer att få livstids fängelse (Ds 2017:38). Förslaget, som nyligen varit ute på remiss, bereds för närvarande i Justitiedepartementet.

Mot denna bakgrund och då omständigheterna i förevarande mål är något särpräglade, eftersom den tidigare domen är meddelad i Grekland och det är oklart när beslut om villkorlig frigivning meddelades, kan jag inte se att det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att Högsta domstolen prövar påföljdsfrågan i nu förevarande mål.

Jag avstyrker prövningstillstånd.

Bevisning

Jag ber att få återkomma med bevisuppgift och med mina synpunkter på målets fortsatta handläggning för det fall prövningstillstånd meddelas.

Anders Perklev

My Hedström

Kopia till

Utvecklingscentrum Stockholm
Utvecklingscentrum Göteborg
Åklagarkammaren i Karlstad (AM-68187-17)
Kammaråklagararen Per Svensson